

Jaarverslag Biografie Instituut 2011 - 2012

Biografie Instituut

Postadres

Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 716
9700 AS Groningen

Bezoekadres

Faculteit der Letteren
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
9712 EK Groningen
Bouwdeel 13.12
Kamer 128/132

Telefoon

050-363 5816/9069
06-53216666

E-mail

Biografie.Instituut@rug.nl

Website

www.biografieinstituut.nl
www.rug.nl/biografieinstituut

Jaarverslag 2011 - 2012

rijksuniversiteit
groningen

Jaarverslag Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
1 september 2011 - 31 augustus 2012

Voor het eerst op de Kermis alhier!
Nieuw. Nieuw.
Levende Photographiën.

ENORM SUCCES.

Gedurende de Kermis is alhier gearriveerd

**De Electriche Kinematograaf
en BIOGRAAF,
Standplaats Vischmarkt.**

 Hiermede hebben wij de eer het geachte publiek dezer gemeente en omstreken kennis te geven, dat wij zijn gearriveerd met de onovertroffen **ELECTRISCHE KINEMATOGRAAF**, zijnde een verbeterd systeem, waardoor het trillen voorkomen wordt.

De Machine geeft de beelden levensgroot en zeer duidelijk weer, zelfs zoo, dat men meent de Tooneelen in werkelijkheid te aanschouwen. De Salon is geheel naar de eischen des tijds ingericht en electricch verlicht.

De nieuwste en pracatigste Tableaux zullen worden vertoond, als:

Het optrekken der Transvaalsche Boeren naar het oorlogsterrein. Het transporteeren van Engelsche krijgsgevangenen door de Boeren naar Pretoria. De aftocht der Engelsche Lanciers na den slag bij Modderrivier. Aankomst van den spoortrein te Pretoria. Een stierengevecht te Madrid (zeer interessant!) Gesnapte dieven, enz. enz. Meer dan 1000 verschillende tableaux!

Elk uur een voorstelling met afwisselend programma.

's-Middags Extra **KINDERVOORSTELLING.**

DE DIRECTIE, **N. H. SCHINKEL.**

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Biografie Instituut	
1.1 Medewerkers	9
1.2 Promovendi	9
1.3 Adviescommissie	10
1.4 Financiën	10
1.5 Website en nieuwsbrief	11
Projecten	
2.1 Promotieprojecten	13
2.2 Afgeronde promotieprojecten	23
2.3 Aspirant-biografen	28
2.4 Congressen en bundels	29
2.5 Digitaliseringsprojecten	31
2.6 Publicaties	32
2.7 Redacteurschappen en adviescommissies	40
Onderwijs en samenwerkingsverbanden	
3.1 Onderwijs	41
3.2 Samenwerkingsverbanden	41
3.3 Biografisch Portaal	41
Publiciteit	42

Biografie Instituut

RUG

Rijksuniversiteit Groningen
www.biografieinstituut.nl

Inleiding

Per 1 september 2004 is aan de Rijksuniversiteit Groningen het Biografie Instituut gevestigd. Dit jaarverslag biedt een overzicht van de voornaamste activiteiten, ontwikkelingen en werkzaamheden van het Biografie Instituut in zijn achtste jaar.

Het Biografie Instituut is verbonden aan de Faculteit der Letteren. De vestiging van het instituut werd financieel mede mogelijk gemaakt door Stichting Democratie en Media (SDM). Het Biografie Instituut voert een strikt autonoom beleid.

De doelstellingen van het Biografie Instituut zijn:

- infrastructuur en inhoudelijke ondersteuning bieden aan academici die biografisch onderzoek doen,
- het stimuleren en ontwikkelen van theorievorming rond de biografie als wetenschappelijk genre.

Behalve promovendi worden op het Biografie Instituut ook Masterstudenten begeleid, die binnen het onderzoeksdomein een afstudeerscriptie schrijven of een onderzoekscollege volgen. In de Bachelor-fase verzorgde het instituut het vak 'Nederlandse Geschiedenis II, Nederlandse identiteit; Thema: Nederlandse politiek na 1900 in biografieën'.

In het kader van de theorievorming over de biografie wordt de uitgave nagestreefd van biografieën, congresbundels en wetenschappelijke artikelen. Hiertoe is sinds 1 maart 2007 een bijzondere leerstoel ingesteld, die op 1 maart 2012 is omgezet in een gewone leerstoel. Tevens is per die datum de leerstoelgroep Geschiedenis en Theorie van de Biografie in het leven geroepen. Studenten kunnen zich inschrijven voor collegereeksen, verzorgd door de leerstoelgroep.

Binnen het thema journalistiek, uitgeverij en sociaaldemocratie doen medewerkers van het instituut de komende jaren onderzoek op diverse niveaus: naar bronnen, naar narratieve vormen en naar sociaal-culturele context. Daarnaast worden andere domeinen geëxploreerd, zoals kunst, ondernemerschap, onderwijs, politiek, religie en techniek.

Biografie Instituut

Faculteit der Letteren
Rijksuniversiteit Groningen
Prof. Dr Hans Renders, directeur

Oude Kijk in 't Jatstraat 26
9712 EK Groningen
Tel. 050 3635816
Biografie.Instituut@rug.nl
www.biografieinstituut.nl

MIRJAM DE BAAR, YME KUIPER
& HANS RENDERS [RED.]

BIOGRAFIE & RELIGIE

DE RELIGIEUZE FACTOR IN DE BIOGRAFIE

Boom | BIOGRAFIE INSTITUUT

1.1 Medewerkers

- Prof.dr. J.W. Renders, directeur (0,4 fte), heeft de dagelijkse leiding van het instituut.
- I.L. Hengeveld, coördinator, is belast met de coördinatie van het instituut.
- Drs. A. Dekker, promovenda, per 1 september 2010 aangesteld om de biografie van Anton Kröller te schrijven.
- Drs. B.B.J. de Haan, promovendus (0,9 fte), per september 2009 aangesteld om theoretisch onderzoek te doen naar biografische tradities in internationaal perspectief.
- Dr. H.J. Langeveld, onderzoeker (1 fte), per 1 december 2005 aangesteld om de biografie van Willem Schermerhorn te schrijven.
- Dr. E.M. Rovers, onderzoeker (1 fte), per 1 september 2011 aangesteld om de biografie van Boudewijn Büch te schrijven.

1.2 Promovendi

Het Biografie Instituut begeleidde in de periode 2011-2012 naast twee senioronderzoekers in totaal zes promovendi. Twee van deze promovendi zijn medewerkers van het instituut en de overige vier zijn buitenpromovendi.

- Ariëtte Dekker schrijft de biografie van Anton Kröller; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. P. Kooij (em. RUG).
- Binne de Haan doet onderzoek naar de theorie van de biografie; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders.

Buitenpromovendi

- Bas Kromhout schrijft de biografie van Henk Feldmeijer; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders, dr. B.E. van der Boom (UL) en drs. E. Klijn (NIOD).
- Boudewijn Smits schrijft de biografie van Loe de Jong; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders, prof.dr. J.C.H. Blom (em. UVA) en prof.dr. P. Romijn (NIOD/UVA).

- Maarten Ternede schrijft de biografie van J.C.J. Lammers; begeleidingscommissie: prof.dr. J.C.H. Blom (em. UvA), dr. H. Pruntel (Nieuw Land Erfgoedcentrum), prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. P. de Rooij (em. UvA).
- Roelie Zwikker schrijft de biografie van Vincent Willem van Gogh; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders.

1.3 Adviescommissie

Het Biografie Instituut wordt in zijn ontwikkeling bijgestaan door een adviescommissie. In de adviescommissie hebben zitting: prof.dr. J.C.H. Blom (vz), prof.dr. E. Etty, prof.dr. G.T. Jensma, T.P.M. Strengers, prof.dr. G.C. Wakker.

1.4 Financiën

Het Biografie Instituut wordt bij besluit van het faculteitsbestuur binnen de RUG financieel projectmatig behandeld. Dat wil zeggen: externe financiële middelen worden geworven ten behoeve van de bekostiging van congressen, symposia en congresbundels. Het bestaan van het instituut zelf wordt mede mogelijk gemaakt door Stichting Democratie en Media.

Voor het project voor de biografieën van Anton Krölller en Helene Krölller-Müller werd naast de facultaire bijdrage (Onderzoekschool OGWG) een subsidie toegekend door Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe en het Krölller-Müller Museum. Stichting Democratie en Media droeg bij aan de biografie van Schermerhorn.

Andere projecten werden financieel gesteund door Archief en Documentatiecentrum Nederlandse Gedragwetenschappen (ADNG), Gemeente Rotterdam (Kunst en Cultuur), J.E. Jurriaanse Stichting, Stichting Harten Fonds, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), Nationaal Onderwijsmuseum, Nederlands Letterenfonds, Stichting Nicolaas Muleriusfonds en de Onderzoekschool OGWG.

1.5 Website en Nieuwsbrief

Het Biografie Instituut heeft een tweetalige website (Nederlands en Engels): www.rug.nl/BiografieInstituut, ook bereikbaar via www.BiografieInstituut.nl. Op deze site is informatie te vinden over de doelstellingen en het onderzoeksterrein van het instituut, alsmede informatie over lopende projecten en congressen. De site bevat een nieuwsrubriek die doorlopend wordt geactualiseerd.

Op de site staan bovendien door het instituut geëntameerde digitale bestanden. Voorts is er een uitgebreide lijst met aan biografie gerelateerde links gemaakt, en kan men via de site contact opnemen met het instituut en zijn medewerkers.

De website van het Biografie Instituut werd al direct vanaf oprichting het meest bezocht van alle onderzoeksites van de Faculteit der Letteren. De website is dit jaar ruim 23.000 keer bezocht.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden om op de hoogte gehouden te worden van activiteiten van het instituut door middel van een nieuwsbrief die per email wordt verspreid. Momenteel wordt de nieuwsbrief aan ruim 800 personen verstuurd. Dit collegejaar werden drie digitale nieuwsbrieven verstuurd.

Projecten

2.1 Biografieprojecten

Een van de voornaamste doelstellingen, het begeleiden van biografen, kreeg in het academiejaar 2011-2012 zijn beslag door de begeleiding van onder anderen Ariëtte Dekker (Anton Kröller), Binne de Haan (Denken over Biografie), Bas Kromhout (Henk Feldmeijer), Boudewijn Smits (Loe de Jong) en Roelie Zwikker (Vincent Willem van Gogh).

Denken over biografie

Welke theoretisch-kritische benaderingen hebben in de twintigste eeuw het internationale denken over biografie vormgegeven en wat heeft dat voor gevolgen gehad voor de interpretatie van de biografie als vorm van geschiedschrijving? Deze vraag staat centraal in het promotieonderzoek *Denken over biografie. Kritiek, theorie en historiografie in de twintigste eeuw*. Drie velden van wetenschappelijke activiteit zijn uitgangspunt van onderzoek: de ontwikkelingen in het academische onderzoek in de humaniora en daarbinnen die van de geschiedwetenschap, de studies die specifiek hun aandacht richtten op de biografie en tenslotte de biografieën zelf, het onderzoek en de vormgeving die biografen toepasten. Uiteindelijk staat vooral de relatie tussen biografie en historiografie op het spel.

In de twintigste eeuw is de biografie bij uitstek een in kritisch opzicht veronachtzaamde vorm van historiografisch onderzoek geweest. De biografie werd uiteindelijk zelfs meer als een literaire vorm beschouwd dan als een onderdeel van de historische wetenschap.

Tegen de biografie als een methode behorend tot de geschiedschrijving zijn diverse bezwaren aangedragen. Omdat de biografie zich richt op één individu zou er van volwaardige geschiedschrijving geen sprake kunnen zijn. Verder zouden biografen de biografie buiten de geschiedwetenschap hebben geplaatst door al te gretige toepassing van 'literaire' verhaaltechnieken en het ontbreken van duidelijke onderzoekscriteria, waardoor biografen geen aansluiting vinden bij nieuwe inzichten in het academisch onderzoek.

Michelangelo, Mozes

Boudewijn Büch
© Klaas Koppe

Deze en andere kwesties die de biografie oproept zijn onderwerp van studie geweest voor kleine groepen wetenschappers verspreid over de wereld, die in de afgelopen decennia in de marge van de academie de merites van de biografie bestudeerden. Sommigen verwezen naar elkaars werk, maar vaker was dat niet het geval. Mede hierdoor ontbreekt het aan een samenhangende interpretatie en analyse van de verschillende academische onderzoeksrichtingen die zich met de biografie en haar problemen hebben beziggehouden.

Deze studie zal daarom niet alleen een overzicht geven van de academische visies op biografie die in de twintigste eeuw ontwikkeld zijn, maar vooral ook een interpretatiekader bieden voor de vragen die in de loop der tijd over de biografie zijn gesteld.

Boudewijn Büch

Na het overlijden van Boudewijn Büch in 2002 is in talloze boeken, krantenartikelen, opiniestukken en televisieprogramma's geprobeerd het leven van deze markante persoonlijkheid te vangen. Bibliofiel Boudewijn, dichter Boudewijn, verzamelaar Boudewijn, Boudewijn de Wassenaarse jongen, de Goethe-adept, Boudewijn de gevallen communist, de heteroseksuele homo, de vriend van... Verreweg de meeste aandacht ging uit naar Boudewijn Büch de mystificator, de man die aan de werkelijkheid niet genoeg had en daarom nog een parallel universum schiep.

De overdadige aandacht voor zijn mystificaties heeft ons het zicht ontnomen op de persoon Boudewijn Büch en op zijn tumultueuze loopbaan. Dat is zonde, want hij liet een aantal bijzondere dichtbundels, aangrijpende boeken en talloze ongeëvenaarde reportages na, waardoor een groot publiek zich plotsklaps interesseerde voor de meest obscure uithoeken van de wereld. Niet in de laatste plaats wist Büch onder meer als wekelijkse gast in *Barend & Van Dorp* met zijn tomeloze, onbevangen geestdrift televisiekijkend Nederland nieuwsgierig te maken naar lang vergeten boeken en auteurs.

Na zijn dood was er echter nauwelijks aandacht voor de rol die Büch de voorgaande twee decennia had gespeeld binnen de culturele wereld. Door het literaire establishment werd hij weggezet als straatschoffie dat ook eens een boek had gelezen, maar in retrospectief blijkt hij exemplarisch te zijn voor de veranderende smaakopvatting in de laatste kwart van de twintigste eeuw, waarin het traditionele onderscheid tussen hoge en lage kunst vervaagde. Op aanstekelijke wijze liet Büch zien dat een mens geen

stoffige professor hoeft te zijn om van geschiedenis of poëzie te houden. Hij was een culturele alleseter, die zijn loopbaan als dichter begon en als televisiepersoonlijkheid eindigde. In de tussenliggende jaren werkte hij met evenveel geestdrift aan columns voor *Playboy* en *Nieuwe Revue* als aan artikelen over Rimbaud voor *NRC Handelsblad*. Hij beschreef de wereldliteratuur in het literaire tijdschrift *Maatstaf* om vervolgens in het VARA-programma *Büchs boeken* de nieuwste publicaties door de studio te smijten als deze hem niet bevielen. Minstens zo groot was het contrast tussen het zelfonderzoekende karakter van zijn eigen romans en de filo-sofische diepgrendheid in het werk van de door hem zo bewonderde Goethe.

Vincent Willem van Gogh

Binnen het Van Gogh Museum wordt in eerste instantie uitgebreid onderzoek gedaan naar de kunstenaar Vincent van Gogh en zijn tijdgenoten. Meer specifieke aandacht voor diens in 1978 overleden neef, de oprichter van het Van Gogh Museum, bleef tot nu toe op de achtergrond. De geplande biografie zal inzicht geven in het leven en de loopbaan van deze man, die vastbesloten was de collectie van Vincent en Theo van Gogh in stand te houden en toegankelijk te maken voor het publiek.

Vincent Willem van Gogh werd op 31 januari 1890 in Parijs geboren als zoon van Theo van Gogh (1857-1891) en Jo Bonger (1862-1925). Zij vernoemden hun enig kind naar Theo's broer, de kunstenaar Vincent Willem van Gogh (1853-1890). Na het vroegtijdig overlijden van Theo in 1891 ging de collectie tekeningen, schilderijen en brieven van Van Gogh, alsmede de werken van tijdgenoten die Vincent en Theo hadden verzameld, over in handen van Jo. Toen zij in 1925 overleed, erfde haar zoon de collectie.

Van Gogh was een veelzijdig en ondernemend persoon. In de periode 1907-1914 studeerde hij werktuigkunde aan de Universiteit van Delft. Nadat hij in januari 1915 trouwde met Josina Wibaut, woonde en werkte hij als ingenieur in Frankrijk, de Verenigde Staten en Japan. Begin 1920 keerde het echtpaar terug naar Nederland. Samen met oud-studiegenoot

Ernst Hijmans begon Van Gogh in Amsterdam een organisatie-advies bureau, een van de eersten in Nederland.

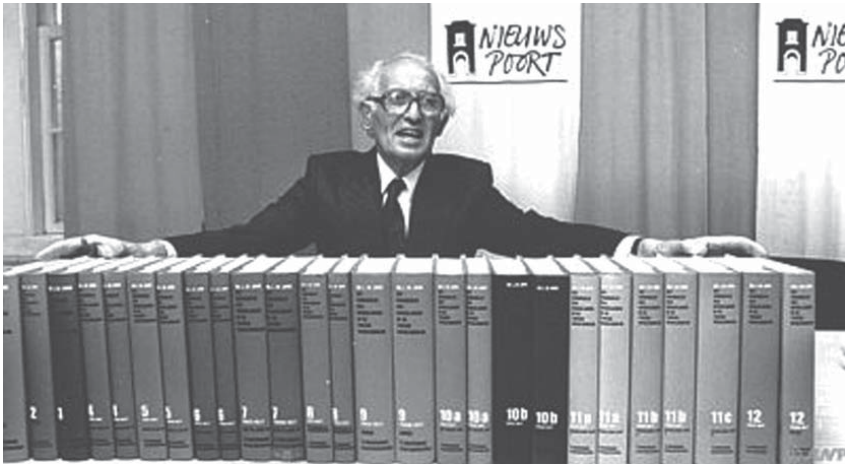
Na 1945 richtte Van Gogh zijn aandacht steeds meer op het bestuderen en bekend maken van zijn beroemde oom. Hij vond het belangrijk dat de verzameling ook na zijn overlijden bijeen zou blijven en daarom bracht hij die op initiatief van de staat in 1962 onder in de speciaal daarvoor opgerichte Vincent van Gogh Stichting. Op 3 juni 1973 opende het Rijksmuseum Vincent van Gogh de deuren voor het publiek. Tot kort voor zijn overlijden op 31 januari 1978 was Van Gogh vrijwel dagelijks in het museum te vinden en zette hij zich in voor alles wat met Vincent, Theo en het museum te maken had.

Loe de Jong

Nooit eerder was een zo omvangrijke studie over een zo korte tijdspanne in de nationale geschiedenis geschreven door slechts één auteur. Hoe groot de kwaliteit van het standaardwerk *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* van Loe de Jong ook is, dit monument over de bezettingsjaren heeft aan actualiteit ingeboet. Hoewel geen enkele onderzoeker het zich tot in lengte van jaren zal kunnen permitteren om dit ijkpunt te negeren (zowel om de eigen visie te staven als om het werk te bekritisieren), is de serie op onderdelen weerlegd en gedateerd. Dit blijkt uit de receptiegeschiedenis van het werk waarvan een uitgebreide bloemlezing verscheen als veertiende en laatste deel (1991) van de serie. Daarnaast zijn in recentere monografieën nieuwe vragen gesteld die andere inzichten en feiten hebben opgeleverd.

Nadat de auteur zich meer dan een decennium uit het publieke leven had teruggetrokken en in 2005 overleed, biedt een bijzonder aspect van dit levenswerk zich aan voor nader onderzoek: elke publieke discussie over de Tweede Wereldoorlog sinds 1945 was op de een of andere manier verbonden met Loe de Jong. Toen het laatste, dertiende deel van de serie (1988) verscheen, had De Jong vrijwel een halve eeuw lang in het brandpunt gestaan van de collectieve verwerking van het oorlogsverleden. De Jongs wetenschappelijke professionaliteit is onwrikbaar verbonden met het uitdragen van democratisch burgerschap. Hij heeft daarom geprobeerd de regie over dit onverwerkte verleden naar zijn hand te zetten. Als geschiedschrijver, publieke persoon bekend van krant, radio, film en tv en als directeur van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) wist hij een stempel te drukken op de collectieve beeldvorming over

de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn socialistische politieke overtuiging, zijn vooroorlogs journalistiek werk als buitenlandredacteur van *De Groene Amsterdammer* en zijn persoonlijke ervaringen tijdens de oorlog als (geassimileerde) jood hebben bijgedragen aan zijn onverzettelijke overtuiging dat hij een morele verplichting had om gerechtigheid te laten zegevieren over het kwaad van het nationaalsocialisme.

In dit onderzoek wordt een poging ondernomen om de positie en invloed te evalueren die De Jong heeft gehad op ingrijpende nationale thema's en incidenten als de buitenlandjournalistiek ten tijde van het neutrale Nederland in de tweede helft van de jaren dertig en gedurende de Koude Oorlog in de jaren vijftig en zestig, de geallieerde propaganda tijdens de bezetting, het voortdurende debat over 'goed' en 'fout', de Drie van Breda en de deconfiture van de bekende ARP-politicus Willem Aantjes. Vanuit het perspectief van de biografie kan worden belicht hoe zijn opinies zijn gevormd, welke cultuurhistorische factoren hebben ingewerkt op zijn meningsvorming en wat de rol van de journalistiek daarbij is geweest. Deze studie is van betekenis voor de geschiedenis van de opinievorming en de maatschappelijke werking van de journalistiek in de tweede helft van de twintigste eeuw in Nederland.

Anton Kröller

De naam van Anton Kröller is bij een groot publiek alleen nog bekend vanwege zijn echtgenote Helene Kröller-Müller, die met het geld van haar man een wereldberoemde kunstverzameling opbouwde. Toch was deze Rotterdamse ondernemer in de eerste helft van de twintigste eeuw een van de rijkste, machtigste en meest omstreden mensen van Nederland. Voor de Eerste Wereldoorlog was Kröller een succesvol zakenman, tijdens de oorlog bepaalde hij met een kleine groep zakenlieden voor een groot deel de buitenlandse en economische politiek van Nederland. In deze oorlogsjaren verwierf hij zich de bijnaam 'De ongekroonde koning van Nederland'.

Die reputatie bleef hij in de jaren twintig waarmaken, met het wereldomspannend bedrijf Müller & Co, een groot aantal commissariaten, betrokkenheid bij het ontstaan van Hoogovens en KLM, het kilometers ver strekkend landgoed De Hoge Veluwe, een vriendschap met de Duitse prins Hendrik en de internationaal opzienbarende kunstcollectie van zijn vrouw. In deze crisisjaren raakte zijn bedrijf echter in zwaar weer. Torenhoge schulden aan de Rotterdamsche Bankvereniging (Robaver), de bank waarvan Kröller ook commissaris was, leidden bijna tot het faillissement van zowel Robaver als Müller & Co.

Han Lammers

Toen Han Lammers in juli 2000 overleed, werd daar in de media veel aandacht aan besteed. In de necrologieën werd vooral gewezen op Lammers' werkzaamheden als wethouder in Amsterdam en landdrost in de Flevopolder. Lammers werd na zijn overlijden omschreven als een daadkrachtige, eigenzinnige en vooral zelfverzekerde bestuurder. Hij was een 'eigenzinnige regent' en een 'bestuurlijke mannetjesputter met landelijke uitstraling'. Slechts een enkele keer werd een poging gedaan om de spanning tussen de bovenstaande typeringen met Lammers' verleden als kritische journalist en columnist en woordvoerder van Nieuw-Links onder woorden te brengen.

In dit promotieonderzoek vormt deze ogenschijnlijke ambivalentie in zijn leven en carrière een belangrijk uitgangspunt. Door te analyseren welke personen of gebeurtenissen van invloed waren op de ontwikkeling en verandering in zijn gedachtegoed, kan een zinrijke biografie van Lammers tot stand komen. De biografie zal zodoende een bijdrage leveren aan de discussie over de journalistiek in Nederland in de tweede helft van de twintigste eeuw, de partijpolitieke richtingenstrijd binnen de PvdA in de jaren zestig en zeventig en aan het functioneren van het openbaar bestuur in de laatste decennia van de twintigste eeuw. Meer concreet wordt onderzocht welke rol Lammers als geëngageerd journalist in de jaren vijftig en zestig had in het publieke debat, op welke manier hij als prominent lid van Nieuw Links trachtte ideeën binnen de Partij van de Arbeid te verwezenlijken, hoe Lammers als wethouder in Amsterdam functioneerde gedurende een voor het gemeentebestuur moeizame periode en op welke manier hij later als landdros in de IJsselmeerpolders soms letterlijk invulling gaf aan de idee van de maakbare samenleving.

Willem Schermerhorn

Lang zag het er naar uit dat de boerenzoon Willem Schermerhorn niet door een politieke, maar door een wetenschappelijke loopbaan bekendheid zou verwerven. Reeds op 31-jarige werd hij hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft; als pionier van de luchtkartering zou hij internationale erkenning vinden. Maar aan het einde van de jaren dertig raakte hij zijdelings bij de politiek betrokken, toen hij voorzitter werd van Eenheid door Democratie, een beweging die zich tot taak stelde de opmars van de NSB tot staan te brengen. Vanwege dit voorzitterschap werd hij in het gijzelaarskamp in Sint Michielsgestel opgesloten. Hier werd Schermerhorn leider van de gijzelaars; onder hen ontstond het idee dat hij de geschikte figuur zou zijn om als premier inhoud aan de politieke en maatschappelijke vernieuwing na de bevrijding te geven.

In de vroege zomer van 1945 benoemde koningin Wilhelmina hem, samen met Willem Drees, tot formateur van een kabinet van 'Herstel en Vernieuwing'; Schermerhorn werd minister-president. In het jaar waarin Schermerhorn premier was, kwam ook de Partij van de Arbeid tot stand, als belichaming van de vernieuwing op politiek terrein. Maar bij de Kamerverkiezingen van 1946 bleek dat deze vernieuwing slechts door een minderheid van de Nederlandse bevolking werd gewenst. Schermerhorn kon niet terugkeren als minister-president.

Als voorzitter van de Commissie Generaal werd hij naar Nederlands-Indië gezonden om in overleg met de leiders van de Republiek Indonesia een vreedzame oplossing voor het dekolonisatievraagstuk te vinden. Zo kwam in november 1946 het akkoord van Linggadjati tot stand. Maar doordat beide partijen zich niet aan de bepalingen van het akkoord hielden, mislukte Schermerhorns politiek, en werd door Nederland toch voor een gewelddadige 'oplossing' gekozen in de vorm van de eerste 'politieke actie' (juli 1947). Daarmee was Schermerhorns politieke rol uitgespeeld en besloot hij naar de wetenschap terug te keren.

Gedragen door de oosterstorm

GESCHIEDENIS Vergeleken met Henk Feldmeijer was Mussert een doetje. In Duitsland was De Voorman een voorbeeldige nazi.

Bart Funnekotter

Henrich Boere kon niet anders, zei hij. De Nederlandse ss'er stond in 2009 in Aken terecht omdat hij tijdens de bezetting onschuldige Nederlandse burgers had vermoord. Waarom gaf hij gehoor aan het bevel hiertoe, wilde de rechter weten. Als hij dat niet deed, zouden zijn meerdere hem naar een concentratiekamp sturen, zei Boere. Wie in het Sonderkommando-Feldmeijer zat, moest gehoorzamen.

Henk Feldmeijer was al meer dan zestig jaar dood toen de misdaden van de naar hem genoemde moordbrigade in Aken de revue passeerden. Door het proces tegen Boere raakte een breder publiek bekend met het optreden van de leider van de Nederlandse SS. Volgens Bas Kromhout, redacteur van het *Historisch Nieuwsblad*, was Feldmeijer tijdens de Tweede Wereldoorlog de grote concurrent van NSB-leider Anton Mussert. Hij ontvoert deze these in zijn biografie *De voorman: Henk Feldmeijer en de Nederlandse SS*, waarop hij afgelopen maandag promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Feldmeijer, en niet Meinoud Rost van Tonningen, was voor de nazi's de aangewezen persoon om de slappe en onvolgende Duitse zinnen Mussert op te

volgen, stelt Kromhout.

Johannes Hendrik Feldmeijer werd in 1910 in Assen geboren. Zijn vader was beroepsmilitair, met zoals zijn grootvader. Henk bleek goed te kunnen leren. Na de hbs kreeg hij een beurs om in Groningen wis- en natuurkunde te gaan studeren. Die studie bracht hem niet wat hij zocht, schrijft Kromhout. Feldmeijer wilde deel uitmaken van iets 'groots', iets wat de wereld zou veranderen. In het nationaal-socialisme vond hij wat hij zocht. Hij werd in 1932 lid van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) van Anton Mussert, die een jaar ervoor was opgericht.

Het lidmaatschap van de NSB was de eerste stap van Feldmeijers radicalisering, die er uiteindelijk toe zou leiden dat hij niets gaf om het leven van de onschuldige Nederlanders die hij door ondergeschikten als Boere liet vermoorden.

Eigengereid

De officiële partijlijn van de NSB werd Feldmeijer al gauw te gezagig. Enthousiast keek hij over de grens, naar het nationaal-socialisme van Adolf Hitler, dat hem meer aansprak. Dat bracht hem al voor de oorlog herhaaldelijk in conflict met Mussert, die niet gediend was van het eigengereide optreden van de jongeman. Nadat de Duitsers Nederland in 1940 hadden bezet, kreeg Feldmeijer de kans de strijd met Mussert aan te gaan. In september van dat jaar werd de Nederlandse SS opgericht, naar het voorbeeld van de Duitse *Schutzstaffel*, het elitekorps van de nazi's. De bezetter benoemde Feldmeijer tot Voorman van deze organisatie. Hans Rauter, de Duitse ss-baas in Nederland, en zijn chef Heinrich Himmler waren gecharmeerd van het ideologisch fanatisme dat Feldmeijer aan de dag legde.

Vanaf dat moment was er sprake van een constante strijd tussen de NSB en de Nederlandse SS, die later werd omgedoopt tot Germaansche SS in Nederland. Feldmeijer was formeel gehoorzaamheid verschuldigd aan Mussert, maar deed er alles aan om achter diens rug om rechtstreeks zaken te doen met de Duitsers.

Himmler en Rauter maakten graag gebruik van de diensten van Feldmeijer. Terwijl Mussert nog sprak over een 'Diets' rijk bestaande uit Nederland en Vlaanderen, bekende de leider van de Nederlandse SS zich tot de Groot-Germaanse gedachte. Van Feldmeijer mocht Nederland opgaan in het Duitse land van Adolf Hitler. Hij legde dan ook zonder bezwaren een eed van trouw af op de Führer.

De Germaansche SS moest volgens Feldmeijer de radicale voorhoede zijn van het Nederlandse nationaal-socialisme. Voorwaarde daarvoor was dat de ss'ers gebaat werden aan het front. Feldmeijer gaf het goede voorbeeld, en reisde in de zomer van 1942 af naar de Kaukasus, waar hij als lid van de ss-divisie Viking tegen het Rode Leger vocht.

De nietsonziende wreedheid van de oorlog aan het Oostfront leidde de volgende fase in van Feldmeijers radicaliseringsproces, schrijft Kromhout. 'Hier werden de laatste draden die Feldmeijer verbonden aan de burgermaatschappij verbroken. (...) Aan het front in de Sovjet-Unie, waar hij

Aankondiging van een voordracht door Feldmeijer op 24 maart 1943. Foto Beeliefbank WO2/NIOD

medestrijders zag sneuvelen en zelf op 'wonderbaarlijke' wijze aan de dood ontsnapte, werd hij nog fanatieker en meedogenlozer.'

Terug in Nederland vormde hij in het najaar van 1943 de moordbrigade die later zijn naam kreeg. Tijdens de zogenaamde Silbetanne-acties werden honderden Feldmeijers mannen 45 mensen als represaille voor aansluiting van het verzet.

Ruzie

Terwijl de Duitsers op alle fronten in het defensief werden gedrongen en de oorlogskansen zich tegen het nationaal-socialisme keerden, bleven in Nederland de SS en de SS ruzie maken om de macht. Feldmeijer schurkte daarbij steeds dichter tegen de Duitsers aan. In maart 1944 veranderde hij de groot van de Germaansche SS van 'Hou zee' in 'Heil Hitler'.

Mussert protesteerde bij Himmler, die steunde Feldmeijer. De hoogste ss-leider vond het verzet van Mussert 'meer dan kinderachtig'. Dat de Duitsers onvoorwaardelijk achter Feldmeijer stonden, blijkt wel uit het feit dat ze hem telkens weer de hand boven het hoofd hielden als de

voorman van de Nederlandse SS in een schandaal vervikeld was. Feldmeijer drukte geld achterover dat aan de beweging toebehoorde, hij dronk te veel en had een aantal buitenechtelijke affaires. Iedere keer opnieuw werden zijn fouten hem vergeven, omdat de Duitsers niet wensden dat de SS een andere leider kreeg. Niemand was zo recht in de leer en trouw als Henk Feldmeijer. Daarvoor werd hij keer op keer beloofd.

Toen het eind van de oorlog nadere, wilde Feldmeijer zichzelf aan het hoofd plaatsen van de Landstorm, die aan de Maas tegenover de Britten en Canadianen lag. Op weg naar het front werd de auto waarin hij zat door een Brits vliegtuig beschoten. Feldmeijer stierf aan zijn verwondingen op 22 februari 1945.

Zijn uitvaartdienst vond plaats op paleis Het Loo. In het blad *Storm-SS* was daags erna te lezen: 'Zoo rees rondom zijn lichaam de verheven dom van het Germaansche nazi woud met ongebroke rechte pijlers ten hemel, terwijl de grijze wolkenflarden hoog over de kruinen joegen, gedragen door den Noorderstorm, die de stijgende hemelpaarden zuid-

waards joeg, in de richting van het nabijestrijdfront, waarvan de donkere donder tot in deze gewijde stilte drong.'

Kromhout kon bij het optekenen van het levensverhaal van de Voorman van de Nederlandse SS beschikken over een aantal bijzondere bronnen, waaronder een groeiboek voor Feldmeijers zoon Ekke. Feldmeijer hield vanaf het moment dat zijn vrouw in verwachting raakte dit boekje bij voor zijn kind. Ook na de geboorte van zijn zoon in 1938 bleef hij hierin schrijven. Feldmeijer toonde zich niet alleen trots over de verlichtingen van Ekke, hij besprak met hem ook zijn nationaal-socialistische levensovertuiging. 'Je zult je in de strijd moeten onderscheiden, je strijd zal open en eerlijk moeten zijn, als de strijd met het zwaard voor ons ras immer was.'

Het was deze onverbiddelijke houding die Feldmeijer voor de Duitsers Nederlands voorbeeldigste nazi maakte, concludeert Kromhout.

Bas Kromhout: *De voorman. Henk Feldmeijer en de Nederlandse SS*. Atlas Contact. 584 blz. € 39,95

2.2 Afgeronde projecten

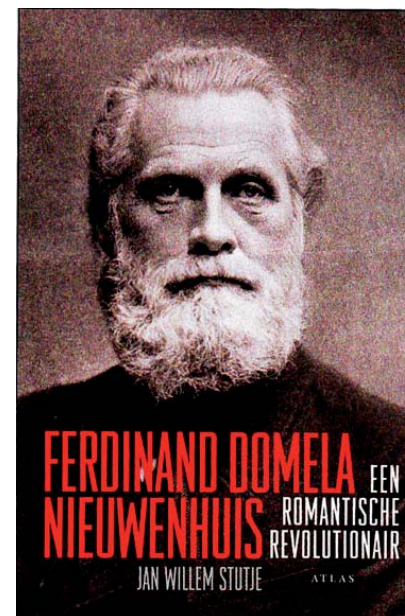
J.C. Bloem

Bart Slijper publiceerde de biografie van Bloem onder de titel *Van alle dingen los. Het leven van J.C. Bloem*, verschenen in mei 2007 bij Uitgeverij De Arbeiderspers. De herdruk verscheen in hetzelfde jaar. Deze biografie stond op de short list van 'Het beste historische boek 2007, Historisch Nieuwsblad/de Volkskrant Prijs'. Bart Slijper promoveerde op 10 mei 2007.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis

Weinigen hebben in de arbeidersbeweging zo tot de verbeelding gesproken als Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919). Vanaf 1 september 2006 onderzoekt dr. Jan Willem Stutje het leven van de aartsvader van het Nederlandse socialisme. Het project wordt mogelijk gemaakt door een zogenaamde Vidi-subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Vanuit een vijftal nieuwe invalshoeken tracht Stutje het gangbare beeld aan te vullen en te corrigeren. Centraal staan Domela's charisma, het romantisch revolutionaire engagement, de orale cultuur en de internationale contacten.

Zijn leiderschap wordt vergeleken met dat van tijdgenoten in eigen land, onder wie Abraham Kuyper en Pieter Jelles Troelstra, maar ook met buitenlandse geestverwanten als César de Paepe en Ferdinand Lassalle. Deze biografie levert een bijdrage aan de ideeëngeschiedenis en tot de historische sociologie van sociale bewegingen en politieke cultuur. In mei 2012 is de biografie *Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Een romantische revolutionair* verschenen bij Uitgeverij Atlas.

Feldmeijer in het uniform van de Nederlandse SS. Vanaf 1940 woedde er een machtstrijd tussen deze Germaansche SS en de NSB. FOTO'S NIOD

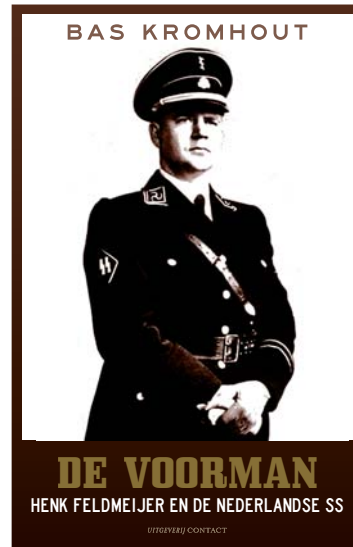
Henk Feldmeijer

Johannes Hendrik (Henk) Feldmeijer (1910-1945) was 29 jaar toen hij door de Duitse bezetter werd aangesteld tot 'Voorman' van de Nederlandse SS. Daarmee was hij Heinrich Himmlers belangrijkste troefkaart in bezet Nederland.

Feldmeijer radicaliseerde hij in hoog tempo. Daardoor kwam hij in 1937 in botsing met NSB-leider Mussert. In 1939 richtte hij een nieuwe partijmilitie op naar het voorbeeld van de SS: de Mussert-Garde. Na de bezetting van Nederland in 1940 werd Feldmeijer belast met de opbouw van de Nederlandse SS.

Feldmeijers Groot-Germaanse politiek bracht hem in een vijf jaar durend conflict met Mussert. Ondertussen zorgde het verloop van de oorlog ervoor dat Feldmeijer zijn politieke SS-organisatie steeds meer ten dienste moest stellen van de Duitse oorlogsvoering. Zelf ging hij tot tweemaal toe als soldaat naar het front in respectievelijk Griekenland en de Sovjet-Unie.

Bas Kromhout promoveerde op dit onderzoek op 6 juni 2012. De handeseditie is verschenen onder de titel *De Voorman. Henk Feldmeijer en de Nederlandse SS* bij Uitgeverij Contact.

Gerrit Jan van Heuven Goedhart

Na een studie rechten in Leiden werd Van Heuven Goedhart redacteur bij *De Telegraaf*. Binnen enkele jaren maakte hij deel uit van de hoofdredactie, vanaf 1930 was hij enig hoofdredacteur. In 1933 werd hij door eigenaar H.C.M. Holdert ontslagen, onder meer omdat Van Heuven Goedhart zich verzette tegen een te pro-Duitse koers van de krant.

Een maand later werd hij hoofdredacteur van het *Utrechtsch Nieuwsblad*. Hij raakte betrokken bij het verzet en vanuit die positie kwam hij in

contact met de illegale krant *Het Parool*. Van Heuven Goedhart leidde *Het Parool* vanaf 1942 tot hij medio 1944 naar Londen vluchtte, alwaar hij binnen een maand benoemd werd tot minister van Justitie in het kabinet Gerbrandy.

Terug in Nederland werd hij na de bevrijding hoofdredacteur van *Het Parool*. Op 1 januari 1951 werd hij benoemd tot Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de net opgerichte unhr. Dat zou hij tot aan zijn dood op 8 juli 1956 blijven.

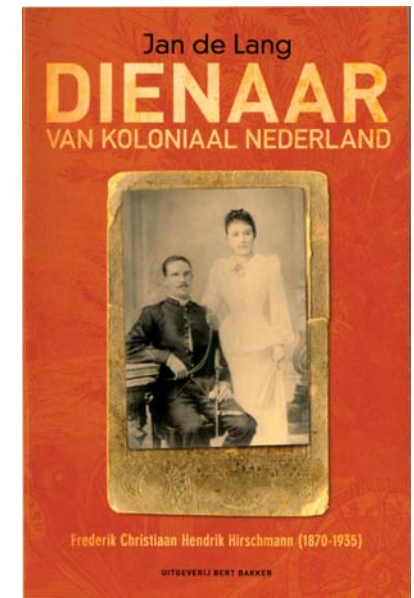
Jeroen Corduwener promoveerde op dit onderzoek op 28 februari 2011. De handeseditie is verschenen onder de titel *Riemen om de kin! Biografie van mr. dr. Gerrit Jan van Heuven Goedhart* bij uitgeverij Bert Bakker.

Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann

Dit project behelst een biografisch onderzoek met een koloniaalmilitair-historische inslag. Centraal staat de mate waarin Hirschmann exemplarisch was voor de Nederlandse aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda opgeleide officier van het KNIL in een drietal decennia rond 1900.

Tot het leven en het werk van Hirschmann behoren ook zijn activiteiten na de afsluiting van zijn militaire carrière. Hij is 28 jaar 'expat' geweest, als gevolg waarvan men zou kunnen verwachten dat hij bij terugkeer met twee linkerhanden in de Nederlandse samenleving zou komen te staan. Het tegendeel is het geval geweest. Hij werd achtereenvolgens belastinginspecteur en burgemeester.

Jan de Lang promoveerde op dit onderzoek op 14 oktober 2010. De handeseditie is verschenen onder de titel *Dienaar van koloniaal Nederland. Biografie van Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann (1870-1935)* bij uitgeverij Bert Bakker in april 2011.

Helene Kröller-Müller

Tussen 1907 en 1938 stelde Helene Kröller-Müller een verzameling moderne beeldende kunst samen die op dat moment in West-Europa haar weerga nauwelijks kende. In eerste instantie verzamelde zij vanuit persoonlijke interesse, welke werd aangewakkerd door de kunstpedagoog H.P. Bremmer. Maar al snel, in 1911, ontstond bij haar het idee om voor de verzameling een museum te laten bouwen. Hiermee heeft zij de gemeenschap een 'monument van cultuur' willen nalaten. Dit doel heeft grote gevolgen gehad voor de wijze waarop Kröller-Müller haar collectie verder

heeft uitgebreid: niet langer liet zij zich leiden door persoonlijke smaak, maar door de vraag of kunstwerken 'eeuwigheidswaarde' hebben.

Wie was deze vrouw, die pas op latere leeftijd een liefde voor kunst opvatte om vervolgens ieder aspect van haar leven en een aanzienlijk deel van het familiekapitaal in dienst hiervan te stellen?

Eva Rovers promoveerde op dit onderzoek op 15 november 2010. De vierde druk van de handelseditie *De eeuwigheid verzameld. Helene Kröller-Müller 1869-1939* is reeds verschenen bij uitgeverij Bert Bakker.

Alice Nahon

Behalve Guido Gezelle verkocht geen enkele Vlaamse dichter meer bundels dan Alice Nahon (1896-1933). Haar poëzie werd ook enthousiast onthaald door de literaire kritiek in Vlaanderen en Nederland. Toch wordt haar werk nu afgedaan als sentimenteel gerijmel of 'Gartenlaube-poëzie', zoals Paul van Ostaijen het noemde. Manu van der Aa schreef haar biografie. Hij besteedde onder meer aandacht aan haar functioneren in de literaire wereld, aan haar relatie tot het Vlaams-nationalisme en aan haar voor die tijd onconventionele houding tegenover seksualiteit en relaties. Dit onderzoek resulteerde in een promotie op 27 oktober 2008 en werd uitgegeven onder de titel *'Ik heb de liefde liefgehad'. Het leven van Alice Nahon*, Uitgeverij Lannoo, Tiel 2008.

Radio Oranje

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak werd radio beschouwd als een volwaardig wapen, net zo belangrijk als de landmacht, de luchtmacht of de vloot. Beroemdheden als de schrijver Thomas Mann en de antropoloog Claude Lévi-Strauss leenden hun stem aan de geallieerde zaak. Voor de Nederlandstalige radio vochten de schrijvers A. den Doollaard en Herman de Man en de journalisten Loe de Jong en Henk van den Broek op hun manier voor een geallieerde overwinning. Als regeringsomroep had Radio Oranje een gezag dat andere Nederlandstalige radiostations zoals de Nederlandse afdeling van de BBC of het WRUL-station uit Boston ontbeerden.

Sinke promoveerde op 20 april 2009 op dit onderzoek *Verzet vanuit de verte. De behoedzame koers van Radio Oranje* dat onder dezelfde titel verscheen bij uitgeverij Augustus. Hij werd door de RUG voorgedragen voor de studieprijz Praemium Erasmianum 2008/2009.

Jan Wier

De arts Jan Wier staat bekend als eerste serieuze tegenstander van de heksenvervolgning. In zijn boeken *De praestigijs daemonum* of *Over duivelse begoochelingen* uit 1563 en *De lamiis* of *Over de heksen* uit 1577 noemde hij het onzin dat oude vrouwen een verbond sloten met de duivel en daaraan een tovermacht ontleenden waarmee ze anderen de duivel aandeden. De heksenprocessen achtte hij onrechtmatig omdat ze over niet-bestaande misdrijven gingen en omdat verdachten gefolterd werden, opgesloten in mensonwaardige omstandigheden en werden onderworpen aan de waterproef.

Omdat Jan Wier sommige heksen geestesziek noemde, geldt hij als een grondlegger van de moderne psychiatrie. Verder bepleitte hij een menselijke behandeling van verdachten, waarmee hij een verdediger lijkt van de mensenrechten *avant la lettre*. Critici menen dat hij de heksenvervolgning onbedoeld heeft aangewakkerd en dat hij ten onrechte geldt als een boegbeeld van de psychiatrie.

Vera Hoorens promoveerde op 6 juni 2011. De handelseditie verscheen onder de titel *Een ketterse arts voor de heksen. Jan Wier (1515-1588)* bij uitgeverij Bert Bakker. Inmiddels is een tweede druk verschenen.

2.3 Aspirant-biografen

Het Biografie Instituut blijkt een grote aantrekkingskracht te hebben op onderzoekers c.q. aspirant-biografen. Sommige voorstellen werden direct afgewezen, omdat ze niet stroken met de inhoudelijke doelstellingen van het instituut, of anderszins omdat er te weinig gronden zijn om gekwalificeerde begeleiding via het Biografie Instituut te mobiliseren of omdat het voorgestelde onderzoek zich richt op een terrein waar het instituut zich niet op concentreert. Desgevraagd werden adviezen gegeven aan reeds gepromoveerden die biografisch onderzoek willen doen.

Selectie

De selectie van alle aspirant-biografen vond plaats op basis van een werkplan. De intensiviteit van het selectieproces vormt een punt van zorg, omdat de selectiewerkzaamheden een grote druk leggen op de formatiecapaciteit van het instituut. Desalniettemin heeft het Biografie Instituut veel tijd gestoken in initiatieven die moeten leiden tot promotieplaatsen, om op die wijze het eigen beleid van het instituut gestalte te kunnen geven. De promotieplaatsen ten behoeve van de Henk Feldmeijer, Vincent Willem van Gogh, Anton Kröller en het onderzoek naar de biografie in internationaal perspectief van Binne de Haan zijn daar succesvolle voorbeelden van. Het afgelopen jaar werden werkplannen gemaakt ten behoeve van de promotietrajecten 'Biografie H.J.A. Hofland' en 'Biografie Jelle Zijlstra'.

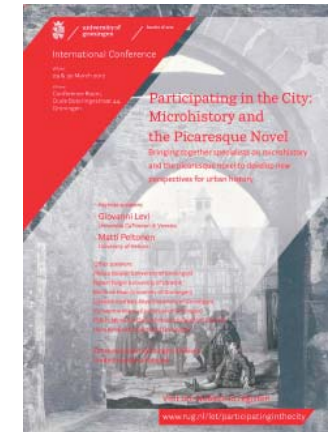
2.4 Congressen en congresbundels

Participating in the City: Microhistory and the Picaresque Novel

Microhistory is een benadering binnen de geschiedschrijving gebaseerd op de reconstructie van individuele perspectieven en gebeurtenissen die de algemene interpretaties van het Grote Geschiedverhaal onderzoekt en bijstelt. De schelmenroman is een literair genre dat per definitie als perspectief dat van de eerste persoon kiest, waarbij de vertellende hoofdpersoon zich aan de zelfkant van de samenleving beweegt. Het doel daarvan was om het beeld van een maatschappij zoals dat in geijkte manieren van representatie naar voren kwam bij te stellen. Aan de schelmenroman lag een humanistische zoektocht naar een verbreding van de geschiedschrijving ten grondslag, waarbij de verhalende en literaire vorm met geschiedschrijving vermengd werd.

Microhistory en de schelmenroman delen het niveau van het gerepresenteerde perspectief: ze gaan namelijk uit van het particuliere. Deze twee benaderingen komen dan ook overeen in hun belangstelling voor de problematische verhouding tussen het perspectief van de individuele deelnemer (agency) en de generalisaties van geschiedschrijving. Op verschillende manieren stellen ze een en dezelfde vraag: Hoe kan het perspectief van een individu het begrip van een grotere context problematiseren?

Het congres 'Participating in the City: Microhistory and the Picaresque Novel' vond plaats op 29 en 30 maart 2012 aan de Rijksuniversiteit Groningen en werd georganiseerd door het Biografie Instituut in samenwerking met de Afdeling Romaanse Talen en Culturen en het Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek Groningen (ICOG). Het congres bracht een groep internationale wetenschappers uit de gebieden microhistory, biografie, de schelmenroman en literatuurtheorie samen. Key note speakers waren prof. Giovanni Levi (Università Ca' Foscari di Venezia), die samen met Carlo Ginzburg aan de basis stond van de microhistory-school, en prof. Matti Peltonen (University of Helsinki). In het programma van het tweedaagse congres was ook een excursie naar de Groninger Archieven opgenomen. Er zal een wetenschappelijke bundel met bijdragen van de sprekers gepubliceerd worden.

Congresbundel *Biografie & Religie*

Minder kerk, meer geloof - op die manier is de verhouding tussen religie, samenleving en individu in het huidige Nederland al eens samengevat.

Nadat het maatschappelijk leven vanaf de late negentiende eeuw steeds indringender op religieuze en levensbeschouwelijke basis was georganiseerd en gedisciplineerd, zou de in de jaren 1960 gestarte ontzuiling ervoor hebben gezorgd dat religie vooral een kwestie van persoonlijk geloof werd. In biografieën van personen uit het tijdvak 1880-1980 wordt echter zelden aandacht geschonken aan persoonlijk geloof als interpretatie voor publiek handelen van schrijvers, politici, ondernemers, onderzoekers of kunstenaars.

Naar aanleiding van het congres 'De religieuze factor in de biografie' verscheen begin 2012 deze bundel met bijdragen van Erik Borgman, Doeko Bosscher, Han van Bree, Fia Dieteren, Jan Fontijn, Gert van Klinken, Jeroen Koch, Yme Kuiper, Herman de Liagre Böhl, Elsbeth Locher-Scholten, Paul Luykx, Marit Monteiro, Hans Renders en Jan Willem Stutje.

Congresbundel *Biografie & Pedagogie*

Aan deze bundel is dit jaar gewerkt door Jaques Dane en Hans Renders en zal komend jaar verschijnen.

Verschenen congresbundels tot nu toe

2.5 Digitaliseringsprojecten

Om sneller en gemakkelijker toegang tot biografisch onderzoeksmateriaal te verkrijgen en nieuwe mogelijkheden tot onderzoek mogelijk te maken, hebben wij biografisch onderzoeksmateriaal gedigitaliseerd beschikbaar gesteld op de website <http://biografieinstituut.ub.rug.nl>.

Onderdeel hiervan is het project 'Boekenproductie 1940-1945'. De totale boekenproductie tussen mei 1940 en mei 1945 is in kaart gebracht en digitaal online doorzoekbaar gemaakt voor onderzoek. Aan de basis ligt *Brinkman's catalogus van boeken en tijdschriften*.

Het familiearchief van de Groningse familie Van Calker-Clemens-Schöner wordt door het Gronings Archief gedigitaliseerd ten behoeve van het beoogde onderzoeksproject 'Fijnproevers en smaakmakers. Burgerlijke cultuur in Groningen tussen nationalisme en kosmopolitisme (1830-1970)'. Dit rijke archief is vrij toegankelijk via onze website (www.biografieinstituut.nl/familiearchief).

Met onze digitale bestanden hebben wij ook een inhoudelijke bijdrage geleverd aan het Biografisch Portaal.

Nationaal Pseudoniemen Archief

Afgelopen jaar zijn er correcties, toevoegingen en technische verbeteringen aangebracht aan het Nationale Pseudoniemen Archief, dat door het Biografie Instituut is opgericht in 2010. Het Nationale Pseudoniemen Archief is een online doorzoekbare database van pseudoniemen en bijbehorende burgernaam, waarbij gezocht kan worden op pseudoniem, burgernaam of beide.

Toevoegingen of correcties kunnen gebruikers doorgeven per mail, waarna het na controle wordt doorgevoerd in de database. Het pseudoniemenarchief is te vinden op www.biografieinstituut.nl/npa.

2.6 Publicaties

Wetenschappelijke publicaties

- Haan, Binne de en Hans Renders, 'The Limits of Representativeness. Biography, Life Writing and Microhistory', in: *Storia della Storiografia* 29(2011)59/60, p. 32-42.
- Renders, Hans, 'Jan Hanlo', in: Gert Hekma & Theo van der Meer (redactie), 'Bewaar me voor de waanzin van het recht'. *Homoseksualiteit en strafrecht in Nederland*, AMB, Diemen 2011, p. 190-199.
- Renders, Hans (i.s.m. Binne de Haan), 'The limits of representativeness. Biography, life writing and microhistory', in: *Storia della Storiografia* 29(2011)59/60, p. 32-42.
- Renders, Hans, 'Kunst of katholiek – Godsdienstbeleving als uitgangspunt voor biografisch onderzoek', in: Mirjam de Baar, Yme Kuiper en Hans Renders (red.), *Biografie & Religie. De religieuze factor in de biografie*, Boom, Amsterdam 2011 [=2012], p. 221-236.
- Renders, Hans, 'Alles Mag. Een protest tegen de tijdgeest', in: *Zacht Lawijd* 11(2012)1, p. 50-72.
- Renders, Hans (i.s.m. Vera Hoorens), 'Heinrich Cornelius Agrippa and Witchcraft: A Reappraisal', in: *Sixteenth Century Journal* 43(2012)1, p. 3-18.
- Renders, Hans (i.s.m. Sjoerd van Faassen), 'J'emmerde toutes les dictatures, de Lénine à Mussolini, à travers Breton'. Variétés en het surrealisme: tussen modern en bourgeois', in: *Zacht Lawijd* 11(2012)3/4, p. 186-225.
- Eva Rovers, 'A Dutch collector with a German heart. The regional aspect of life writing in the case of Helene Kröller-Müller (1869–1939)', in: Marijke Huisman, Anneke Ribberink [e.a.] (red.), *Life Writing Matters in Europe*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2012, p. 193-207.

Vakpublicaties

- Haan, Binne de, 'Biografie', in: *Geschiedenis Magazine* 46(2011)7, september, p. 60-61.
- Haan, Binne de, 'Biografie', in: *Geschiedenis Magazine* 47(2012)2, maart, p. 60-61.

- Langeveld, Herman, 'Johannes Jacobus Buskes jr. (1899-1980)', in: George Harinck (red.), *Mijn protestant. Persoonlijke ontmoetingen* (Amsterdam 2011) p. 79-80.
- Langeveld, Herman, recensie Maarten van Buuren, *De afrekening. Ontmaskering van het gewapend verzet*, in: *Trouw* 17-12-2011.
- Langeveld, Herman, recensie Margit van der Steen, *Drift en Koers. De levens van Hilda Verwey-Jonker (1908-2004)*, in: *Tijdschrift voor Biografie* 1(2012)1, p. 86-88.
- Renders, Hans, recensie Marcel Bergema, *Klein krijgen ze me niet. Het levensverhaal van Anneke Olivier*, in: *Vrij Nederland* 13-8-2011.
- Renders, Hans, recensie Joost van Kleef & Henk Willem Smits, *De zaak Kooistra. Opkomst en ondergang van een horecamagnaat*, in: *Vrij Nederland* 13-8-2011.
- Renders, Hans, recensie Annie Cohen Solal, *Leo Castelli en zijn kunstenaarskring in New York*, in: *Het Parool* 17-8-2011.
- Renders, Hans, recensie Bruno van Moerkerken/Minke Vos, *Emiel van Moerkerken*, in: *Vrij Nederland* 20-8-2011.
- Renders, Hans, recensie Julian Barnes, *Polsslag*, in: *Het Parool* 24-8-2011.
- Renders, Hans, recensie Michael Scammell, *Koestler. The Indispensable Intellectual*, in: *Vrij Nederland* 3-9-2011, p. 64-66.
- Renders, Hans, recensie Aleid Truijens, *Geluk kun je alleen schilderen – F.B. Hotz, het leven en F.B. Hotz, Mannen spelen, vrouwen winnen – Een keuze uit de verhalen*, gekozen en ingeleid door Aleid Truijens, in: *Het Parool* 14-9-2011.
- Renders, Hans, recensie Emerson Vermaat, *Anton Mussert en zijn conflict met de SS*, in: *Het Parool* 28-9-2011.
- Renders, Hans, recensie Ad van Liempt en Jan Kompagnie (red.), *Jodenjacht – De onthutsende rol van de Nederlandse politie in de Tweede Wereldoorlog*, in: *Het Parool* 12-10-2011.
- Renders, Hans, recensie Lucebert, *Unica*, toegelicht door Suzanna Héman en Piet Gerbrandy, in: *Het Parool* 26-10-2011.
- Renders, Hans, recensie *De As*, nummer 175, themanummer Alexander Cohen, in: *Vrij Nederland* 29-10-2011.
- Renders, Hans, recensie *Dat nooit meer. De nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland*, in: *Het Parool* 2-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Steven Naifeh en Gregory White Smith, *Vincent van Gogh. De biografie*, in: *Vrij Nederland* 12-11-2011.

- Renders, Hans, recensie Karel van het Reve, *Verzameld werk 6*, bezorgd door Lieneke Frerichs, Elma Drayer en Nop Maas, in: *Vrij Nederland* 12-11-2011.
- Renders, Hans, recensie John Julius Norwich, *Pausen – Een geschiedenis*, in: *Het Parool* 16-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Roel Visser, met tekst van H.J.A. Hofland, in: *Vrij Nederland* 19-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Bert van der Veer, *Mr. TV. Over leven in TVland*, in: *Vrij Nederland* 19-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Leo Enthoven, *Schakel in de samenleving; 125 jaar Deventer Dagblad*, in: *Vrij Nederland* 19-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Julian Reicheit, *In de frontlinie. Berichten van een oorlogscorrespondent*, in: *Vrij Nederland* 19-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Gerard Mostert, *Marga Klompé 1912-1986. Een biografie*, in: *Vrij Nederland* 26-11-2011.
- Renders, Hans, recensie Diane Ducret, *In bed met een dictator. De vrouwen van Hitler, Mussolini, Mao, Lenin, Stalin, Salazar, Bokassa & Ceausescu*, in: *Het Parool* 30-11-2011.
- Renders, Hans, recensie *De Nederlandse erotische literatuur in 80 en enige verhalen*, verzameld door Elsbeth Etty, in: *Het Parool* 15-12-2011.
- Hans Renders [i.s.m. Mirjam de Baar en Yme Kuiper], ‘Inleiding’, in: Mirjam de Baar, Yme Kuiper en Hans Renders (red.), *Biografie & Religie. De religieuze factor in de biografie*, Boom, Amsterdam 2011 [=2012], p. 7-17.
- Renders, Hans, recensie Tony Judt & Timothy Snyder, *Denken over de twintigste eeuw*, in: *Het Parool* 28-12-2011.
- Renders, Hans, recensie *Verzameld werk 7, Karel van het Reve*, bezorgd door Lieneke Frerichs, Elma Drayer en Nop Maas, in: *Vrij Nederland* 7-1-2012.
- Renders, Hans, recensie Adam Hochschild, *Verzet en eendracht. De Grote Oorlog, 1914-1918*, in: *Het Parool* 11-1-2012.
- Renders, Hans, recensie A.Th. van Deursen, *In Katwijk is alles anders*, in: *Vrij Nederland* 21-1-2012.
- Renders, Hans, recensie Mary Gabriel, *Liefde en kapitaal – Karl en Jenny Marx en de geboorte van een revolutie*, in: *Het Parool* 25-1-2012.
- Renders, Hans, recensie Jozien Driessen van het Reve en Hella Rottenberg (red.), *Knip dan, toe dan! Karel van het Reve in beeld*, in: *Vrij Nederland* 28-1-2012.
- Renders, Hans, recensie Lucebert, *Op mijn rug rust de wind. Drie voordrachten van Lucebert uit 1949*, bezorgd door Peter Hofman, in: *Vrij Nederland* 28-1-2012.
- Renders, Hans, recensie Diane Keaton, *Nogmaals, een memoire*, in: *Vrij Nederland* 4-2-2012.
- Renders, Hans, recensie Robert Gerwarth, *Hitlers beul – Leven en dood van Reinhard Heydrich 1904-1942*, in: *Het Parool* 8-2-2012.
- Renders, Hans, recensie John Avlon, Jesse Angelo & Errol Louis, *Deadline Artists*, in: *Vrij Nederland* 11-2-2012.
- Renders, Hans, recensie Peter Raedts, *De ontdekking van de Middeleeuwen. Gescheidenis van een illusie*, in: *Het Parool* 22-2-2012.
- Renders, Hans, recensie Thijs Rinsema, *Thijs & Evert Rinsema. Eigenzinnig en veelzijdig*, in: *Het Parool* 7-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Evert Rinsema, *Denkbeelden*, in: *Het Parool* 7-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Remco Campert, *Vrienden, vriendinnen en de rest van de wereld. Nieuwe verhalen en impressies*, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Wade Davis, Mallory. *De eerste wereldoorlog en de verovering van de Mount Everest*, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Liesbeth Dolk, *Vindplaatsen. De Indische jaren van F. Springer*, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Jan G. Elburg en Koos Schuur. *Een halve eeuw vriendschap. Twee vijftigers in brieven 1943-1992*, bezorgd door Siem Bakker, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Diederik Stevens, *Hoogtij langs de Seine. Nederlandse schrijvers en kunstenaars in Parijs*, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Jan Timman, *Schakers*, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Jan van der Vegt, *De man met de drietand. Leven en werken van Jan G. Elburg 1919-1992*, in: *Vrij Nederland* 17-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Peter Longenrich, [biografie] *Goebbels*, in: *Het Parool* 21-3-2012.
- Renders, Hans, recensie Madelon de Keizer, *Frans Goedhart, een biografie – Journalist en politicus (1904-1990)*, in: *Het Parool* 28-3-2012.

Mark Krancenburg

■ Jan Willem Stutje: *Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Een romantisch revolutionair.* Atlas/Contact, 551 blz. €34,95

De als 'geleerde spreker uit 's Gravenhage' aangekondigde predikant had in het Belgische Gent voor een bomvolle zaal gezorgd. 'Grond en bodem in gemeenschappelijk bezit' was het thema van zijn lezing geweest. Omdat het een 'Wetenschappelijke Avondstond' betrof was arbeiders van tevoren verzocht kinderen jonger dan zeven jaar thuis te laten.

Toen Ferdinand Domela Nieuwenhuis – hij was de geleerde spreker – na afloop van zijn toespraak nog wat stond na te praten brak op eens tumult uit in de zaal. Onder het podium hadden de organisatoren tussen het spinrag een politicommissaris betrap die zich daar had verscholen. De man werd met zijn hoge hoed het podium op gesleurd om daar de hoon te ondergaan van de Gentse socialistenleider Edward Anseele. Onder het woedende geschreeuw van arbeiders droop de commissaris vervolgens af. Zo ging dat in de zomer van 1879.

Het is één de vele vaak hilarisch beschreven anekdotes in de vandaag verschenen biografie over Domela Nieuwenhuis, Nederlands' beroemdste anarchist, die leefde van 1846 tot 1919. In zijn leven groeide de van oorsprong Lutherse predikant voor vele armen uit tot een haast religieuze verlosser. Zijn uiterlijk en retorisch vermogen droegen bij aan het messiaanse beeld. De 'heersende klasse' beschouwde hem als staatsvijand nummer één.

In zijn biografie portretteert auteur Jan Willem Stutje Domela Nieuwenhuis consequent als 'romantisch revolutionair'. Dit predicaat is in feite ook de rechtvaardiging voor opnieuw een boek met de levensgeschiedenis van één van de grondleggers van het Nederlands socialisme. Het is niet alleen de revolutionair, het gaat om de romantisch revolutionair. Tot 1993 heeft Domela Nieuwenhuis het zonder biografie moeten stellen. Dat jaar verscheen *Domela, een hemel op aarde* van Jan Meyers, waarvoor de auteur later nog de prestigieuze Dortprijs voor de biografie kreeg toegelend. Dat Stutje zich op hetzelfde, zeer omvangrijke, onderwerp heeft gestort – de in 1985 verschenen bibliografie met verwijzingen naar Domela Nieuwenhuis telde alleen al 917 pagina's met onder meer verwijzingen naar 4500 publicaties van de hoofdpersoon – heeft te maken met het onvolledige beeld dat Meyers volgens Stutje heeft

Internationale oriëntatie is in deze biografie een welkome aanvulling

geschetst. Of zoals hij het in de inleiding stelt: 'Meyers' biografie stelt door het beperkte politieke kader teleur. Er is veel, soms al te sentimentele anekdotiek en het werk schiet tekort in de analyse van de sociaal-culturele context waardoor Domela te zeer als een geïsoleerde figuur wordt voorgesteld.'

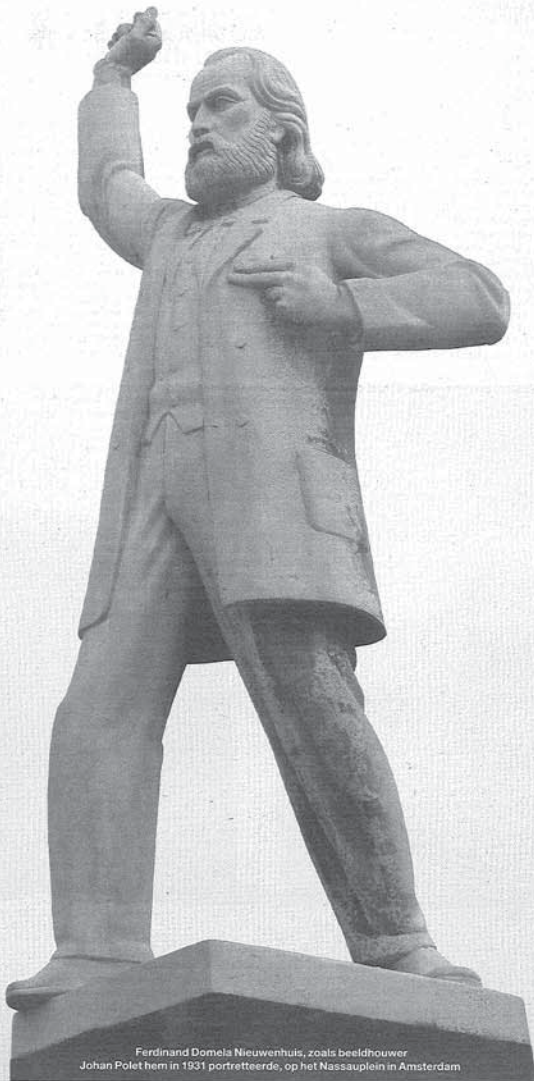
De socialistische beweging aan het eind van de negentiende eeuw kan niet beschouwd worden als louter politieke organisatie, meent Stutje. Ook de 'charismatische symbolen' en de 'romantisch revolutionaire inspiratie' waarvan Domela 'de voorbeeldige belichaming' was horen er volgens hem bij. Vandaar zijn wat in geschiedwetenschappelijke termen 'Umerzählung' wordt genoemd: een nieuwe duiding en kritische analyse van het bestaande verhaal. Bovendien heeft Stutje dat verhaal kunnen aanvullen met nieuw materiaal, zoals briefwisselingen van Domela Nieuwenhuis met familie en geestverwanten en diens nog niet eerder gepubliceerde internationale correspondentie.

Zoals in het begin aangetoond schuwt ook Stutje de anekdotiek niet. Gelukkig maar; de tijd en de personen waren er naar. Het 'formaat' – om in tegenwoordige termen te spreken – was rauwe strijd en polarisatie. Die worden ook in de biografie van Stutje veelvuldig en beeldend beschreven. Soms neemt hij zelf ongemerkt terminologie uit die tijd over. Bijvoorbeeld wanneer hij het heeft over het 'gepusp' dat Domela Nieuwenhuis belaagde of de 'rode vaan' die gehavend uit de strijd kwam.

Dat laatste suggereert vooringenomenheid, maar de biografie kenmerkt zich, zeker in de meer analytische delen, nu juist door een nuchtere, afstandelijke en kritische toon. Zo noemt Stutje het antisemitisme waarmee

Staatsvijand verlosser, anarchist

Ferdinand Domela Nieuwenhuis, oprichter van de socialistische beweging, leidde 'een dwaalleven', blijkt uit een nieuwe, meeslepende biografie.

Domela Nieuwenhuis behept was. Afkeer van joden was in die tijd ook onder socialisten een veel voorkomend verschijnsel. Naderhand is dit vaak gebagatelliseerd als eerder speels en folkloristisch dan haatzaaiend, maar volgens Stutje ging het antisemitisme van Domela Nieuwenhuis verder, en wilde hij het publiek er wel degelijk mee beïnvloeden. Zo typeerde hij Karl Marx eens als een 'berekenende, diplomatiek aangelegde jood', terwijl het blad *Recht voor Allen* waarvan Domela Nieuwenhuis oprichter en redacteur was, het in 1887 had over 'joodse socialistenvredelingsbendes' en over effectenhandelaren sprak als 'joodjes met hun bleekke schoelzachtige tronies'.

Kritisch is Stutje ook over de door Domela Nieuwenhuis gepredikte gelijkberechtiging van vrouwen. In 1885 wees hij in één van zijn best verkochte geschriften (50.000 exemplaren) op de onderdrukkende rol van de man en de heersende seksongelijkheid. 'Waar alles voor geld te koop is kunnen we niet anders verwachten dan dat de prostitutie bloeit, dat het huwelijk een geldband is en de vrouw als voorwerp van genot verkort is in haar rechten, schreef Domela Nieuwenhuis. Zelf trouwde hij vier keer, drie keer werd hij weduwnaar. In zijn privé-omgeving golden de toen gebruikelijke man-vrouw verhoudingen, waarbij de vrouw niet alleen de man moest verzorgen, maar ook de man 'het strijden gemakkelijker moest maken', zoals hij in *Recht voor Allen* stelde.

En welkome aanvulling op alles wat al over Domela Nieuwenhuis bekend was, is ontzeggelijk de uitvoerige beschrijving van diens internationale oriëntatie. Zeker in het huidige tijdsgewricht, waar voor talloze politici het buitenland niet meer lijkt te bestaan, valt op hoe verweven aan het eind van de negentiende eeuw de internationale politieke contacten waren, juist op het vlak van de ideologie. Over dat thema werd heel wat gecongresseerd. Over de inhoud van de leer en de weg er naar toe voerde Domela Nieuwenhuis correspondentie met Karl Marx en Friedrich Engels. Kopstukken van de internationale socialistische beweging ontving hij thuis of hij reisde naar hen toe.

In 1880 schreef Domela Nieuwenhuis aan Marx dat hij socialist is geworden na lezing van *Das Kapital*. Hij had zich aan een Nederlandse bewerking gezet en vroeg Marx of deze de drukproeven wilde nakijken. Die had daar geen tijd voor, maar hij liet Domela Nieuwenhuis per brief weten op zijn kennis te vertrouwen. Maar uit Marx' in 1959 ontdekte exemplaar van de Nederlandse bewerking, vol on-

Marx had geen tijd voor de drukproeven van Domela Nieuwenhuis

derstrepingen en op- en aanmerkingen in de kantlijn, bleek dat Marx verre van tevreden was over Domela's uitleg van zijn theorie.

Marx was voor Domela Nieuwenhuis ook leidend bij zijn legendarische conflict met Pieter Jelles Troelstra, de andere Nederlandse socialistenleider. De laatste opterde in 1894 voor de parlementaire weg, terwijl Domela Nieuwenhuis in navolging van Marx – althans dat dacht hij – koos voor 'revolutie' en 'omverwerping van de maatschappelijke orde'. Arbeiders dienden zichzelf te emanciperen en niet van bovenaf gestuurd te worden, zoals Troelstra wilde. Dit alles om te komen tot een, aldus Stutje, 'sociale en culturele verlossing'. Van die verlossing was Domela Nieuwenhuis niet alleen de profeet, maar ook de personificatie. Toen in 1891 uit een postuum werk bleek dat Marx er anders over dacht en ook vond dat het proletariaat geleid diende te worden was Domela Nieuwenhuis diep ontgoocheld. Hij bekeerde zich tot de Russische Marx-criticus en anarchist Michael Bakoenin.

In zijn in 1910 onder de titel *Van Christen tot anarchist* verschenen levensherinneringen schreef Domela Nieuwenhuis: 'Eindelijk was ik waar ik uitkomen moest.' Het was zijn al het ware logische verklaring voor zijn overgang naar het anarchisme. Maar volgens zijn biograaf volgde Domela Nieuwenhuis' intellectuele, filosofische, religieuze en politieke leven 'allermint een vastgelegd parcours'. Zijn leven lijkt meer op een 'onvoltooid zoektocht een dwaalleven dat zich afspeelde op kronkelende soms uit het zicht verdwijnende wegen'.

In de nu uitgekomen biografie beschrijft Stutje deze zoektocht doorzocht, kritisch, meeslepend, soms ook met de nodige ironie en enkele keer met empathie. Zoals het hoort bij een romantisch revolutionair.

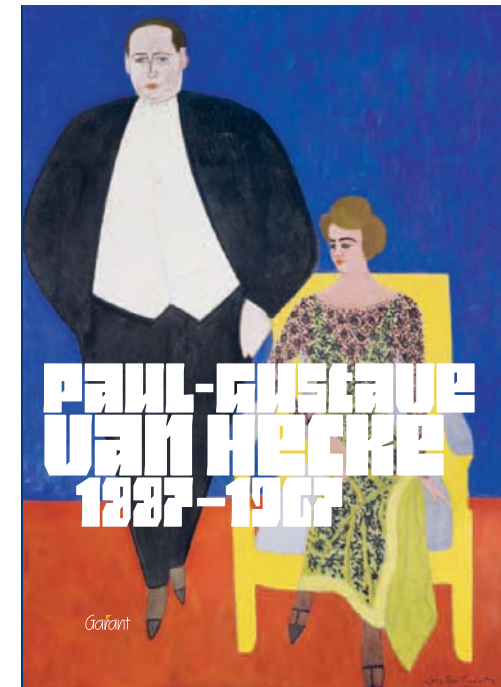
- Renders, Hans, recensie Jan Willem Regenhardt, *Micha's spel en de ondergang van de familie Hillesum*, in: *Vrij Nederland* 7-4-2012.
- Renders, Hans, recensie Emmanuel Carrère, *Limonov*, in: *Het Parool* 11-4-2012.
- Renders, Hans, recensie Tessel Pollmann, *Mussert & Co. De NSB-Leider en zijn vertrouwelingen*, in: *Vrij Nederland* 21-4-2012.
- Renders, Hans, recensie H.L. Wesseling, *De man die nee zei. Charles de Gaulle 1890-1970*, in: *Het Parool* 25-4-2012.
- Renders, Hans, recensie Ewoud Kieft, *Oorlogsmeythen – Willem Frederik Hermans en de Tweede Wereldoorlog*, in: *Het Parool* 9-5-2012.
- Renders, Hans, recensie Peter ter Horst. *De dag dat de krant viel. Een journalistiek jongensboek*, in: Persinnovatie.nl doorgeplaatst op Denieuwreporter.nl 9-5-2012.
- Renders, Hans, recensie Leontine Buijsters-Smets, *Straatverkopers in beeld. Tekeningen en prenten van Nederlandse kunstenaars circa 1540-1850*, in: *Vrij Nederland* 12-5-2012.
- Renders, Hans, recensie Christel Jansen, *De Woonschool – Het verhaal van een meisje dat opgroeide tussen zwakbegaafden en 'asocialen'*, in: *Het Parool* 23-5-2012.
- Renders, Hans, recensie Bob de Graaff, *Op weg naar Armageddon – De evolutie van het fanatisme*, in: *Het Parool* 16-6-2012.
- Renders, Hans, recensie Enny de Bruijn, *Eerst de waarheid, dan de vrede. Jacob Revius 1586-1658*, in: *Vrij Nederland* 9-6-2012.
- Renders, Hans, recensie Vefie Poels en Zjuul van den Elsen, *Bibliografie van Katholieke Nederlandse Periodieken*, in: Persinnovatie.nl doorgeplaatst op Denieuwreporter.nl 7-6-2012.
- Renders, Hans, recensie Meindert van der Kaaij, *Een eenzaam staatsman. Dirk de Geer (1870-1960)*, in: *Vrij Nederland* 16-6-2012.
- Renders, Hans, recensie Antony Beevor, *De Tweede Wereldoorlog*, in: *Het Parool* 20-6-2012.
- Renders, Hans, recensie Jan Fontijn, *Tederheid en storm. De persoonlijkheid van Jacob Israël de Haan*, in: *Vrij Nederland* 23-6-2012.
- Renders, Hans (i.s.m. anderen), P.-G. van Hecke 'Vooraf', in: *Zacht Lawijd* 11(2012)3/4, p. 5.

- Eva Rovers, 'Het voyeurisme van de biograaf', in: *Tijdschrift voor Biografie*, 1(2012)1, p. 34-36.

Lezingen en wetenschappelijke activiteiten

- Haan, Binne de, 12 november 2011, Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag. 'Publieke levens, gewone levens en persoonlijke geschiedenis. Biografie en genealogie in maatschappij en wetenschap', lezing voor het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde, samen met een lezing van prof. Hans Renders, onder gezamenlijke paneltitel 'De trechter van de geschiedenis: maatschappij, generatie en familie in het individu'.
- Haan, Binne de, 30 maart 2012, Bestuursgebouw Rijksuniversiteit Groningen, 'Capturing City Life. How Biography and Urban History Meet in the Street'. Lezing voor congres: 'Participating in the City: Microhistory and the Picaresque Novel', congres georganiseerd door het Biografie Instituut, Afdeling Romaanse Talen en Culturen (RUG) en ICOG.
- Haan, Binne de, 17 april 2012, 'Kroon of bastaard? De biografie en geschiedschrijving', Rijksuniversiteit Groningen. Lezing voor 'Geschiedenis rond de middag'.
- Renders, Hans, 22 september 2011, Rijksuniversiteit Groningen, oppositie proefschrift/biografie Albertinus van der Heijden.
- Renders, Hans, 12 april 2012, Rijksuniversiteit Groningen, oppositie proefschrift/biografie Willem Jansz Blaeu.
- Renders, Hans, 8 mei 2012, Universiteit Utrecht, oppositie proefschrift *Eerst de waarheid, dan de vrede. Jacob Revius 1586-1658*.
- Renders, Hans, 18 & 19 mei 2012, Los Angeles USA, (mede)organisatie als Member of the board Biographers International Organisation (BIO).
- Renders, Hans, 4 juni 2012, Rijksuniversiteit Groningen, promotor proefschrift Bas Kromhout, biografie Henk Feldmeijer.
- Renders, Hans, 4 juli 2012, Universiteit Antwerpen, doctoraatsjury dissertatie Dieter Vandenbroucke, *Dansen op een vulkaan. Victor Brunclair als representant van de activistische tegentraditie in de Vlaamse letteren (1899-1944)*.
- Rovers, Eva, lezing 'De eeuwigheid verzameld. Helene Kröller-Müller', Otterlo 5 september; Holten 21 september; Hoenderloo 1 oktober; Schagen 12 oktober, Wageningen 13 oktober; Amen 14 oktober; Borne 2 november 2011; Wageningen 10 januari; Hengelo 23 januari; Rotterdam 25 april 2012.

- Rovers, Eva, 22 november 2011, UvA, opleiding Culturele Informatiewetenschap, 'Data, dodo's en duizenden brieven'.
- Rovers, Eva, 28 november 2011, UvA, opleiding Dutch Art History and Museums, 'Helene Kröller-Müller and the breakthrough of modern art in the Netherlands'.
- Rovers, Eva, 10 januari 2012, Sociëteit de Hereeniging Deventer, 'Keizerin, erfgename, zakenvrouw: hoe verzamelaarsters de kunstgeschiedenis bepalen'.
- Rovers, Eva, 24 februari 2012, Inheritance/Nottingham Contemporary, 'Missing houses. The collaboration between Helene Kröller-Müller and Mies van der Rohe'.
- Rovers, Eva, 20 april 2012, Vereniging Kunst, Cultuur en Recht, 'Kröller-Müller: de dubieuze schenking van een miljoenencollectie'.
- Rovers, Eva, 25 april 2012, De Balie, Amsterdam, paneldiscussie Mediawijsheid.
- Rovers, Eva, 26 april 2012, Instituut Posterheide, Oosterbeek, 'Helene Kröller-Müller als inspiratie voor het huidige mecenaat', studiedag.

Themanummer P.-G. van Hecke, *Zacht Lavijsd*

2.7 Redacteurschappen en adviescommissies

In het academisch jaar 2011-2012 was Herman Langeveld voorzitter van de Werkgroep Biografie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

Hans Renders is redacteur van het Vlaams-Nederlandse wetenschappelijke tijdschrift *ZL. Literair-historisch tijdschrift* en hij maakte deel uit van de editorial board van het wetenschappelijke tijdschrift *Quaerendo. A Quarterly Journal from the Low Countries devoted to Manuscripts and printed Books* (Leiden), van het wetenschappelijke tijdschrift *Le Temps des Médias. Revue d'histoire* (Parijs). Hij werd gevraagd als peer reviewer voor de Koninklijke Academie van Wetenschappen in Vlaanderen, Gent en voor de wetenschappelijke uitgeverij Routledge.

Voor het project over de geschiedenis van geschreven pers in de 20ste eeuw in 24 Europese landen 'Dictionaire de la presse (écrit) en Europe XXe siècle', of 'Encyclopedie van de Europese pers', onder auspiciën van het onderzoeksinstituut Sciences Po te Parijs is Hans Renders coördinator Nederland.

Renders is gevraagd om te adviseren door Elsevier Academische Enquête, NWO, Onderzoeksschool KU Leuven, Stichting Democratie en Media, was lid van het bestuur van de Amerikaanse organisatie 'Biographers International Organization' en lid van het Curatorium van Stichting Media Ombudsman Nederland.

Evenals vorige jaren medewerker als boekcriticus van het radioprogramma voor geschiedenis OVT van de VPRO op zondag.

Renders is voorzitter van het bestuur van Stichting Innovatie Media en zit in de redactieraad van het Biografisch Portaal.

Renders heeft de volgende titel mede geredigeerd:

- Mirjam de Baar, Yme Kuiper & Hans Renders (red.), *Biografie & Religie. De religieuze factor in de biografie*, Boom, Amsterdam 2011 [=2012], 300 pagina's.
- Manu van der Aa, Sjoed van Faassen en Hans Renders, Themanummer P.-G. van Hecke, *Zacht Lawijd*, 307 blz.

Eva Rovers was in 2011-2012 zowel redacteur als bestuurslid van *Tijdschrift voor biografie*.

Onderwijs en samenwerkingsverbanden

3.1 Onderwijs

Behalve promovendi worden door het Biografie Instituut ook studenten begeleid, die binnen het onderzoeksdomein een afstudeerscriptie schrijven of een onderzoekscollage volgen. De leerstoelgroep Geschiedenis en Theorie van de Biografie verzorgt collegereeksen, zowel voor Bachelor- als Masterstudenten. In het vorige studiejaar is de collegereeks 'Historical approach to Biography' ontwikkeld en gegeven, bedoeld voor Masterstudenten van de Faculteit der Letteren. In de Bachelor-fase verzorgde het instituut het vak 'Nederlandse Geschiedenis II, Nederlandse identiteit; Thema: Nederlandse politiek na 1900 in biografieën'.

3.2 Samenwerkingsverbanden

Met de Universiteitsbibliotheek Groningen wordt samengewerkt voor de eerder genoemde digitaliseringsprojecten.

Met het ADNG en het Nationaal Onderwijsmuseum is samengewerkt voor de congresbundel *Biografie & Pedagogie*.

Met de Faculteit Godsdienstwetenschap en Onderzoeksschool Geesteswetenschappen Groningen is samengewerkt voor de congresbundel *Biografie & Religie*.

3.3 Biografisch Portaal

Het Biografie Instituut werkt samen met enkele andere instellingen met als trekker het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis aan een 'Biografisch Portaal' van Nederland. Dit portaal (www.biografischportaal.nl) is bedoeld om wetenschappelijk onderzoek te bevorderen door onder meer biografische naslagwerken en bestanden digitaal op internet beschikbaar te maken met biografische informatie over de bewoners van Nederland, van de vroegste tijden tot nu.

Op de website van het Biografisch Portaal van Nederland vindt u wetenschappelijk onderbouwde informatie over steeds meer opmerkelijke Nederlanders uit het verleden (nu ruim 63.000). De gegevens komen uit een groot aantal collecties en naslagwerken. U kunt op alle mogelijke manieren zoeken en uw eigen selecties samenstellen. Het portaal is gratis toegankelijk.

De leveranciers van informatie zijn onder meer:
Biografie Instituut, Centraal Bureau voor Genealogie, Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, Huygens ING, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Joods Historisch Museum, Koninklijke Bibliotheek, Nationaal Archief, Museum Catharijnenconvent, Onderzoekscentrum voor Geschiedenis en Cultuur (IUI), Parlementair Documentatie Centrum, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie.

WWW.BIOGRAFISCHPORTAAL.NL

Publiciteit (selectie)

- *Bres*, mei/juni 2012
- *Dagblad van het Noorden*, 25 april 2012, 9 juni 2012.
- *De Gelderlander*, 25 mei 2012.
- *De Groene Amsterdammer*, 13 mei 2012.
- *NRC Handelsblad*, 22 januari 2012, 24 april 2012, 18 mei 2012, 9 juni 2012.
- *Historisch Magazine*, oktober 2011.
- *Historisch Nieuwsblad*, maart 2012.
- *Leeuwarder Courant*, 19 mei 2012.
- *Het Parool*, 24 april 2012.
- *De Telegraaf*, 27 april 2012.
- *Tijdschrift voor Psychiatrie*, december 2011.
- *Trouw*, 3 maart 2012.
- *Vrij Nederland*, 27 juni 2012.
- *de Volkskrant*, 19 januari 2012, 21 april 2012, 25 april 2012.

Radio

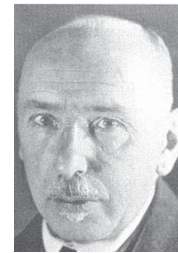
- *Kunststof*, Radio 1, 9 mei 2012.
- *OVT*, 27 mei 2012, 3 juni 2012.

Prijzen

- Eva Rovers: Jan van Gelderprijs 2011 (Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici).
- Eva Rovers: Erik Hazelhoff Roelfzema Biografieprijs 2012.

Suetonius Aubrey Boswell Plutarchus Stephen Brantome Vasari

J.F. Ankersmit

J.C. Bloem

Jan Campert

Jan Hanlo

F. Domela Nieuwenhuis

Vincent Willem van Gogh

F. Hirschmann

G.J. van Heuven Goedhart

Loe de Jong

Henk Feldmeijer

Anton Kröller

H. Kröller-Müller

D.F. Malan

Alice Nahon

W. Schermerhorn

Jan Wier